

Nagypéntek

► Ézs 52,13–53,12

Életem jele

A vasárnap jellege

Nagypéntek az egyházi év legcsendesebb napja: Jézus elítélésének, megkínzásának, halálának és temetésének napja. Ezen a napon katolikus testvéreink nem tartanak szentmisét. A mise helyett igeliturgia van áldoztatással. A Jézust jelképező oltár üres: nincsen rajta sem kereszt, sem terítő, sem gyertya, emlékeztetve a Golgota csupasz sziklatömbjére, amelyen a megváltás áldozata végbement.

A mi hagyományaink szerint a feszület – gyertya – nyitott Biblia mellett töviság van az oltáron, amelynek liturgikus színe a fekete. Mindemellett – az úrvacsora szentségének helyeként – a mensa-terítő természetesen fehér.

Az istentisztelet liturgikus rendje helyett sok helyen olvasnak passiót, mégis fontos az igehirdetés megszólalása.

Nagypéntekhez nagyon sok hagyomány fűződik, és a szigorú böjt napja, amelyet evangélikus területeken is sok helyen betartanak.

Fontos, hogy ne csak a testi, hanem a lelki böjtöt is betartsuk, így kapcsolódva bele Jézus szenvedéstörténetébe.

Amit a textusról tudni kell

Az „első” nagyprófeta könyvét három részre osztja a teológiai tudomány. Jelen ígénk a második rész, Deutero-Ézsaiás (40–55. fejezet) szakaszában található.

Itt már a honfoglalás után vagyunk jó néhány évszázaddal (Kr. e. 8. század). A népek neve megváltozott. Itt-ott előcsillan már a görög-arámi kultúra nyoma. Már kezdik azt a nyelvet használni, amelyen az Úr Jézus beszélt: az arámit. A filiszteusokat a „föníciaiak” megnevezés teszi ismertté (Kánaán

neve görögül Fönícia). Ezek egy része elvándorolt Afrikába, és a mai Tunézia területén új várost épített és új nyelvet alakított ki. A nép neve pun, az új város neve Karthágó lett.

Ézsaiás korában a tizenkét törzs egysége csupán álom már. A két részre szakadt Izrael lelkileg sem egységes, egymással nem viselkednek mindig barátságosan. Szövetségeseiket is más és más hatalmas népeknél keresik. Ézsaiás nemcsak a hatalmas Asszíriában lát veszedelmet, hanem főképpen a saját népe nemzeti bűneiben. Az ítélethirdetés keménységét csodálatos szépségű messiási próféciák oldják fel: Fiú születik nekünk, aki békét hoz erre a földre.

Ezt az idilli képet azonban csak szenvedések árán lehet elérni. De nem az ember, hanem Isten szenvedő szolgálja éri el mindezt. Az ember számára.

Isten szolgálja ijesztően más lesz, mint amilyen az emberek várákozása. A róla szóló „ebed Jahve” énekek (Ézs 42,1–4; 49,1–6; 50,4–9; 2,13–53,12) a Megváltóról mint az „Úr szenvedő szolgájáról” beszélnek, aki népe bűneit magára veszi, és kínhalállal hal meg. (Az első ének a vízkereszt ünnepe utáni első vasárnap került elénk.) De hiába jövendöl Ézsaiás, és teszi egyértelművé, hogy Jézus szenvedéstörténete Isten műve, népe nem értette meg. Jézus ezt így foglalja össze: „Ó, ti balgák! Milyen rest a szívetek, hogy mindazt elhigyjétek, amit megmondtak a próféták! Hát nem ezt kellett-e elszenvednie a Krisztusnak, és így megdicsőülnie?” (Lk 24,25–26)

A perikópa megértése

1. Proto-Ézsaiásnál a szentség fogalma a fontos. (Az Úr szentsége az emberre nézve veszedelmes. A szentség az élet minden területére vonatkozik, nem csak a vallásos életre.) Deutero-Ézsaiásnál sok-

kal fontosabb Isten örökkévalóságának és a pogány népek feletti korlátlan hatalmának a gondolata. Igehirdetésének középpontjában a szenvedő szolga áll.

A Júda királyságában jelen lévő bálványimádás és a pogány istenek Manassé idejében elterjedt tisztelete annyira fenyegette az igaz istenhitet, hogy Isten egyedüliségének és mindenhatóságának kellett a középpontba kerülnie, ahogyan azt Ézs 40–48-ban találjuk. A Messiásról szóló tanítás, illetve a hitehagyott Izraelen bekövetkező ítélet elkerülhetetlensége a helyettes elégtétel tanának kialakításához vezetett, amely nélkül nem volt reménye a nemzetnek a lelki túlélésre. Ez megmagyarázza azt, hogy a prófétánál miért került előtérbe a szenvedő Szolga vagy az Úr Szolgája.

2. A jelen textust az egész egyházi év kontextusában vizsgálom. Azon belül is a három nagy ünnep szemszögéből. Idén az Isten megjelenésének jeleit kapjuk, hogy érthetővé váljon minden megtörtént esemény.

Karácsonykor: „*A jel pedig ez lesz számotokra: találtak egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban.*” (Lk 2,12)

Húsvétkor: „*...ti kovásztalanok vagytok, mert a mi húsvéti bárányunk, a Krisztus már feláldoztatott.*” (1Kor 5,7b)

Pünkösdkor: „*Rájuk is kiáradt a lélek [...]. Ők a táborban kezdték prófétálni.*” (4Móz 11, 26b)

Nagy Pénteken az Úr szenvedő szolgája egyértelmű jele a Megfeszítettnek. Benne Isten jó előre elrendelt megváltását tapasztalhatjuk meg. Ő hozza a bűnből való szabadulást saját szenvedése, halála által. Hogy maradjak a lukácsi mondatnál: „*A jel pedig ez lesz számotokra: [...] Sokan csak iszonyodtak tőle, annyira torz volt; nem volt már emberi a külseje, kinézete nem volt emberhez hasonló...*” (Lk 2,12; Ézs 52,14)

Igehirdetési vázlat

A jelekben megjelenő Krisztus

Az előző nagy ünnepünkön, karácsonykor az angyal ezt mondta a pásztoroknak: „*A jel pedig ez lesz*

számotokra: találtak egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban.” Mennyivel idillibb ez a kép! Közelebb áll a szívünkhöz, a mai világunkhoz. Mert ebben a jelben felfedezhető Isten szeretete, amely kiárad erre a világra. A sebezhető kisgyermek jele elfogadhatóbb és befogadhatóbb számunkra.

Ézsaiás máshova teszi a kiindulópontot. Ne a kisgyermeket, a sebezhetőt keresd, hanem a Megsebezettet. Vedd észre Isten mindent átható szeretetét, amellyel megjelenik számunkra a szenvedő Szolgában. Jel, amelyet láthatsz és érezhetsz. Jel, amelyben benne van az életed.

Hiszen a „jel” mindig megjelenít, jelenvalóvá tesz bizonyos dolgokat, eseményeket, történeket; itt nevezetesen Jézus megváltó kereszthalálát. Egyrészt mai csodája ez, amely földi életünkben táplál, hogy erőnk legyen a próbában, magában az életben. Másrészt eszkatologikus ajándék, amely újra és újra készséggé tesz Krisztus uralmának végső beteljesülésére (KOCZOR 2016, 28. o.).

Ki hitte volna?

Ezt a kérdést általában valami katasztrófa bekövetkeztekor szoktuk feltenni. Ki hitte volna, hogy megteszi? Ki hitte volna, hogy bekövetkezik? 2024-ben a nagy ünnepeken feltehetjük magunknak is és a gyülekezetünknek is. Hiszen az ószövetségi igék alapján kell a Jézus-ünnepeken megszólaltatni az evangéliumot.

Ézsaiás elkezdi beszélni valakiről a Krisztus előtti 8. évszázad közepén. Elkezdi szólni valakiről, aki a fájdalmaik férfia. Mindenkitől megvetett, elhagyatott, amúgy sem kívánatos a fellépése, a megjelenése, a külleme, nem vonzza a tekintetet, mint egy szép emberpéldány. Annyira taszító, hogy szinte már vonzó.

Ez az a pont, ahol bennünket Isten ma megajándékoz. Ez valóban az Isten műve, tőlünk nem telik ki, és nálunk sehol nem kapható. De Isten éppen ezt akarja és munkálja bennünk és nekünk. Újra bebizonyosodik, hogy nem úgy ad nekünk valamit, ahogy mi azt elképzeltük, hanem úgy ad meg mindent, ahogy nem hittük volna!

Mint vesszőszál sarjadt ki előttünk
 Ünnepeinkben újra és újra átéljük a Messiás növekedését. A tavasz nagyon jó időpont arra, hogy az egyik pillanatról a másikra kizöldül, feléledő természetben felfedezzük az élet előrehaladását. A mostani „korai” nagyhét hamar elhozza a „kisgyermek” felnőtté válását, szolgálatának beteljesedését.

A virágvasárnapi hozsannázó tömeg, amely még királlyá akarja tenni, hirtelen átvált a másik oldalra, és öntudatlanul is „feszítsd meg!”-et kiált. Ézsaiás is visszautal az Isai törzsökéről kihajító vesszőszálra. Már itt is van előttünk, hogy termőre forduljon. A termése szenvedéseken keresztül érik be. És a beért termés nekünk, értünk van.

Ő bűnhődött, hogy nekünk békességünk legyen
 A Szentírás „szó szerint való sugalmazásának” (inspiratio verbalis) tanán kívül semmit sem támadtak annyian és annyira a kereszténység körén kívül és belül állók, mint éppen a „Krisztus helyettünk hozott elégtételének” (satisfactio vicaria) tanítását. Ez volt a különböző vallásos és szellemi áramlatok jégtörője. Itt, ennél a tanításnál derült ki többek között, hogy a későbbi protestantizmus – ez az elvilágiasodott, eszményekért és az emberiért rajongó, újabb keletű vallásosság – elszakadt a bibliai-reformátori igehirdetéstől és ezzel valójában magától a kereszténységtől is. A Biblia minden egyes mondanivalóját többé-kevésbé könnyen meg lehetett másítani; merőben elütő, idegen értelmet lehetett beléjük olvasni, de ez az egy tanítás, amelynek alapját Anselmus vetette meg, ellenállt minden szellemi erőszaknak. Ezt csak elfogadni vagy elvetni lehet, de másképpen érteni nem (URBÁN 1941, 13. o.).

Mindaz, ami eddig taszított, ami alig volt elviselhető számomra, egyszer csak a szívemig ér, felragyog, minden fölé emelkedik. Luther hányszor emlegeti: „erettem”. Persze tudjuk, hogy Isten már a protoevangéliumban (1Móz 3,15) előre kinyilatkoztatja ennek a harcnak a végét, feltárja annak mi-benlétét (neki meg kell halnia, hogy legyőzze a gonoszot), de nehéz megküzdeni azzal a gondolattal,

hogy „[é]n, én okoztam minden szenvedésem. / Bűneim vittek keresztfára téged. / Mindazt, mit Jézus, eltűrtél helyettem, / Én érdemeltem.” (EÉ 198,3)

Az Úr akarata célhoz jut vele

Most mint egy keretvershez, visszatérhetünk az első felolvasott vershez: „*Íme, eredményes lesz a szolgám! Magasztos lesz és felséges, igen magasra emelkedik.*” Mert az eredményt mégiscsak mi értékelhetjük. Ezért áll a kereszt a középpontban.

Az evangéliumi hit és élet minden igazsága és minden valósága ettől a központtól függ. Ha ezt megértjük, feltárulhat előttünk a keresztény tanítás minden kis részletének belső, tárgyyszerű összefüggése. Feltárulhat az *élet!*

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

2Kor 5,14–21; Jn 19,16–30

Énekek

EÉ 200; 207; 208; 198

Imádság

Uram, sokszor elárultalak. Nem csókkal, mint Júdás, hanem azzal, hogy elmulasztottam a hit cselekedeteit. Nem az „Üdvöz légy, Mester!” köszöntéssel árultalak el, hanem azzal, hogy elmentem a testvérem mellett, és nem üdvözöltem néhány barátságos szóval. Uram, ne engedd, hogy életemet Júdásként fejezzem be!

Uram, mily sokszor megtagadtalak, szégyelltelek! Hányszor elvették az emberek bátorságomat, és hallgattam rólad! Hányszor becsültem többre a világ tüzét! Segíts, Uram, hogy megbánjam, és visszaforduljak, mint Péter!

Uram, elbizakodottságom, gőgöm nem kevesebb, mint Kajafásé; félelmem az igazság mellé állni nem kisebb, mint Pilátusé; kishitűségem mélyebb sebeket ejt rajtad, mint a római zsoldosok szegei.

Ó, Jézusom, aki így imádkoztál: „*Atyám, bocsáss meg nekik!*” – bocsáss meg nekem is. Akkor az én bűnös, régi életem megfeszítették és meghal, de feltámad veled új, szent életre. (J. Gnana-baranam, Dél-India)

Illusztrációk

TÖRTÉNET

Mezei Mária színésznő visszaemlékezéseiből

„J. S. Bach: Air a D-dúr zenekari szvitből
Ez az adás rádiós életem legnagyobb sikere lett. Sok-sok értékes jelenetet kaptam, s ezzel vigasztalást, hisz lám, még maszatos, törött tükrömben is felismerték testvéreim valódi arcomat. A legnagyobb örömet 1978-ban a *Confessióban* történt leközlése szerzett. Bizonyosan ennek köszönhetem, hogy egyházunk kitarta karját a bujdosó lány felé, s haza akarja vezetni: kéri könyvemet.

De hol a könyv?

Életem nehéz batyuját, tudom, hamarosan le kell tennem s el kell számolnom a talentummal, amit útravalóul Urunkról kaptam.

Én Uram, Istenem! – megbocsátod-e, hogy talentumom mindjárt az elején aprópénzre váltottam, s mire Leveled kézhez kaptam, szinte az utolsó fillérig el is herdáltam? Azóta hitelből-kegyelemből élek. Harmincöt évvel ezelőtt futva indultam neki, hogy a címzetteknek műfajom törvénye szerint élő szóval adjam át Üzenetedet. Különféle formában, különböző időtartammal, de mindig azonos tartalommal a kifulladásig s e percben szinte utolsó sejtემig kiosztottam magam – Istenem.

Színházi kóccok és kacatok közül kotrom elő a kusza lapokat, amire a »Véletlen« feljegyezte elszámolásomat.

Félve teszem le a lábad elé, Uram.

(Budakeszi, 1981. március 15-én) ”

(MEZEI 1987, 33–35. o.)

VERS

Pilinszky János: *Halak a hálóban*

Csillaghálóban hányódunk
partravont halak,
szánk a semmiségbe tátog,
száraz úrt harap.
Suttogón hiába hív az
elveszett elem,
szűrő kövek, kavicsok közt
fuldokolva kell
egymás ellen élnünk-halunk!
Szívünk megremeg.
Vergődésünk testvérünket
sebzi, fojtja meg.
Egymást túlkiáltó szónkra
visszhang sem felel;
öldökölnünk és csatáznunk
nincs miért, de kell.
Bűnhődünk, de bűnhődésünk
mégse büntetés,
nem válthat ki poklainkból
semmi szenvedés.
Roppant hálóban hányódunk
s éjfélkor talán
étek leszünk egy hatalmas
halász asztalán.

Felhasznált és ajánlott irodalom

ARCHER, Gleason. L. 2001. *Az ószövetségi bevezetés vizsgálata*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest.

KARASSZON Dezső 1998. *Ézsaiás könyvének magyarázata*. In: *Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata*. Kálvin János Kiadó, Budapest.

KOCZOR György 2016. *Elvégeztetett. A megváltástan összefoglalása*. Magánkiadás, Zalaistvánd.

KUSTÁR Zoltán 2004. *Ézsaiás próféta könyve*. In: Pecsuk Ottó (szerk.) 2004. *Bibliaismereti kézikönyv*. Kálvin János Kiadó, Budapest.

MEZEI Mária 1987. *Vallomástöredékek*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

- OORSCHOT, Jürgen van 1993. *Von Babel zum Zion*. Walter de Gruyter, Berlin.
- REMMERS, Arend 2009. *Ézsaiás könyvének magyarázata*. Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- RÓZSA Huba 1996. *Az Ószövetség keletkezése*. 2. köt. Szent István Társulat, Budapest.
- SOGGIN, J. Alberto 1999. *Bevezetés az Ószövetségbe*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- TÓTH Kálmán 1979. *Magyarázó jegyzetek Deutero-Ézsaiás próféciáinak egyes fejezeteihez*. Budapesti Református Theológiai Akadémia Kurzustára, Budapest.
- ÚRBÁN Ernő 1941. *Krisztus keresztje. Anselmus tanítása Jézus Krisztus váltságsszerző haláláról*. Teológiai doktori értekezés. Keresztyén Igazság, Budapest–Sopron.

■ KOCCOR GYÖRGY